

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Udgivet af
NATIONALMUSEETS
INDUSTRI- OG ARBEJDERUNDERSØGELSER
i serien
LIVET I DANMARK 1850-1950

*

Redigeret af
David Yde-Andersen

*

Med tegninger af Hans Lollesgård

*

NATIONALMUSEET
1953

H. P. HANSENS BOGTRYKKERI
HOLBERGSGADE 20

Bandrebog

for

Tousser . Svend
Ove Ovesen

Denne Bandrebog. bestaaende af To og Tredivte paginerede Eider,
er betalt med

5 Lkr.

2 Der Carl Christian Ovesen

Fødsel = Svend

Fødested

Horsens

Signalement:

1) Alder

19 Aar

2) Høide

1 1/2

3) Bygning

kræftlig

4) Haar

blond

5) Dine

blå

6) Næse

almindelig

7) Mund

dansk

8) Sprog

Ved hvilke Beviser han har legitimeret sig som berettiget til den forehavende Reise

Landsrev af
Osbyerg 1/4 1900

Hvormange Penge han ved Vandrebogens Meddelelse fandtes at være i Besiddelse af

✓

Hans egenhændigt skrevne fulde Navn

Der C C Ovesen

Efter håndværks skik og brug

1

Jeg er født den 24. januar 1882 i Horsens som næstældste søn af murermester P. C. Ovesen. Mine forældre flyttede i 1886 til Thisted, hvor de opholdt sig i 4 år, siden 2 år til Ålborg, og derfra flyttede de i 1892 til Esbjerg, hvor de blev boende resten af deres liv. Her kom jeg i 1896 i tømrerlære. Læretiden var 4 år med en løn af 3 kr. om ugen det første år, 4 kr. det andet, 6 kr. det tredje og 9 kr. det sidste år, alt på egen kost og logi. Arbejdstiden var i sommermånederne fra 6 morgen til 6 aften med $\frac{1}{2}$ times frokost og $1\frac{1}{2}$ times middag. Om vinteren var arbejdstiden kortere, eftersom dagene kortedes af. I december og januar således kun fra 8 morgen til 4 eftermiddag; men efter arbejdstidens ophør måtte vi lærlinge møde på værkstedet og rydde op efter svennene. Det tog for det meste en times tid. I vinterhalvåret gik jeg til tegneundervisning 5 dage om ugen fra kl. 8 til kl. 10 aften.

Læreårene var strenge, men gik hurtigt, og den 6. april 1900 kunne jeg aflægge min svendep prøve, som bestod af en tagkvist med udhæng.

I min læretid havde jeg arbejdet sammen med en svend, der havde rejst i Tyskland og Svejts. Hans fortællinger dernede fra havde sat blodet i bevægelse, så jeg fik lyst til at se mig om, men der skulle dog gå nær ved 2 år, før jeg kom af sted. Det første år af min svendetid arbejdede jeg i Århus, hvor lønnen var 42 øre i timen, 2 øre mere end i Esbjerg. De næste $\frac{3}{4}$ år arbejdede jeg i Esbjerg, men så fik jeg brev fra en lærekammerat, der havde arbejdet et år i Kiel, og som nu spurgte, om jeg ikke havde lyst til at være med til en fodtur ned gennem Tyskland til Svejts, rettere sagt »om jeg ville med på valsen«.

2

Nytårsdag 1902 rejste jeg til Kiel, og derfra begyndte vi vor vandring over Neumünster ad Christian den Femtes danske landevej til Hamburg. De første vandringsdage var meget besværlige; for vi blev snart trætte og ømme i lårene. Det kneb med at komme i gang om morgenen. Men i løbet af 3—4 dage var ømhederne overstået, så havde vi vænnet os til besværlighederne.

Det første sted, vi overnattede, var på herberget i Neumünster. Herberger for vandrende svende lå gerne i en afstand fra hinanden på 28—30 km., hvad man anså for en pæn dagsmarch på ca. 6 timer. Man regnede altid med at gå en 5 km. i timen med god og jævn gang. Ankommet til herberget skulle man spise. Måltidet

var som regel pillede kartofler og sild, men engang imellem kunne det jo også give en gang ærtesuppe. Prisen var 10 pfennig.

På herberget i Neumünster stiftede vi for første gang rigtig bekendtskab med vandrelivet. Da vi skulle i seng, måtte vi trække tøjet af og hænge det op. Det sidste, man tog af, var jo skjorten eller undertrøjen, om man havde det på, og det blev set efter, om der nu var utøj i dem. Ligesådan blev vi selv synet for utøj og fnat. Var der noget galt, blev man henvist til en særlig stue; men ellers fik man lov at krybe i seng helt nøgne. Vi indså senere, det var en god forholdsregel for ikke at blive befængt med utøj.

Jeg lærte hurtigt forskellen på herbergerne at kende. I den første tid opholdt jeg mig på Centralherbergerne, som var under de faglige organisationers og bystyrets kontrol. Her kom ældre og mange gange fordrukne svende, som kun brugte rejselivet til at dække over druk og betleri. Jeg lærte derfor hurtigt at bo på en anden slags herberger, de kristelige Herbergen zur Heimat, hvor der hverken tåltes svir eller drikkelag. De havde også den fordel, at fattige rejsende her kunne få aftensmad, logi og morgenkaffe mod at arbejde 2 timer for herberget den næste formiddag. Arbejdet kunne bestå i at hugge brænde, feje gade eller gøre rent i sovesalene. For at få ophold på et Herberge zur Heimat måtte man om aftenen aflevere sine papirer, som for det meste bestod af et invalidekort, men som for mit vedkommende bestod af min danske vandrebog. De blev stemp-

let for hver nat, man logerede, og med disse herbergsstempler i sine papirer var man værnet mod enhver form for politirazziaer.

Således gik det fremad, til vi nåede Hamburg, og der blev vi i 2 dage og boede på et herberg i Altona, hvorfra vi gik ud og søgte arbejde, men resultatet blev negativt. Tiden blev dog også benyttet til at se Hamburg med det nye, flotte rådhus og tunnelen under Elben, der dengang var en seværdighed.

Vi drog så videre over Harburg til Lüneburg, men da vi ankom dertil, blev min kammerat syg og måtte gå til sengs. Han kunne ikke bevæge sig, ikke gå. Her traf vi da på herberget et par zünftige tømrersvende, som hjalp min kammerat til sygehuset. Først blev vi afvist; men de zünftige tømrersvende bar ham indenfor, kaldte på søsteren og sagde, at her var han, og her blev han; for de tog ham ikke med tilbage. Der blev jo lidt uro på sygehuset, overlægen blev tilkaldt, og da han havde undersøgt min kammerat, fik vi den besked, at vi godt kunne gå; for min kammerat beholdt de foreløbig. Han fik lov til at blive der i 3 måneder, inden han kunne tage hjem.

3

Jeg stod nu alene i et fremmed land uden at kende sproget, men måtte klare mig med fingersprog, som så mange andre måtte. Turen gik videre over Lüneburg hede til Celle og Hannover, men arbejde var der ikke at opdrive, så jeg fort-

satte ned gennem Westphalen over Bielefeld, Hamm, Dortmund, Bochum og Essen, alle store industribyer. Hvor jeg kom hen, var der intet at få. Jeg blev meget forbavset over, at arbejdsløsheden var så stor. Det skulle ikke undre mig nu, om der flere steder er blevet sagt, jeg kunne begynde; men at jeg alligevel er gået videre, da jeg ikke forstod sproget. Jeg travede så ned gennem Rhinlandet, hvor jeg kom til Köln. På herberget her blev der søgt efter en tømrer eller snedker, der ville tage arbejde i Barmen. Da var jeg klar over, at det var vist bedst at slå til, medens tid var, så jeg meldte mig og fik arbejde på et mindre værksted. Her var jeg 2—3 måneder og lærte hurtigt det tyske sprog, så jeg kunne klare mig nogenlunde.

Da arbejdet slap op, gik jeg på valsen igen. Turen gik til Köln og derfra med Rhinen nedad Frankfurt til og Wiesbaden, hvor jeg fik arbejde. Jeg fik at vide, før jeg begyndte, at arbejdet var kort; men jeg syntes alligevel, jeg ville tage det for at se Wiesbaden, som vi kendte så godt herhjemme, da det var Christian den Niendes kursted. Jeg fik også den oplevelse at se den gamle konge. Han kom gående sammen med sin adjutant, men jeg havde såmænd ikke kendt ham, havde jeg ikke hørt dem snakke dansk sammen.

Da 14 dage var gået, måtte ranslen på nakken igen, og så gik turen over Frankfurt a. M. og Darmstadt til Mannheim. Der fik jeg arbejde den første dag, jeg var der, og der arbejdede jeg en månedstid.

På min vandring var jeg flere gange stødt på de fremmedskrevne eller zünftige tømrere, der var lette at kende på deres særlige påklædning. De havde altid vist sig som gode kammerater, så det var med glæde, jeg her i Mannheim sluttede mig til dem, da jeg blev opfordret til det. Zünften var en orden eller et selskab, der havde til formål at opretholde håndværkets rette skik og brug inden for tømrersvendenes rækker og at virke for gensidig hjælp og støtte, ganske som laugene i gamle dage. Zünften havde hovedsædet i Bremen, men havde afdelinger i enhver by, hvor 7 eller flere fremmedskrevne tømrere fik arbejde. Færre end 7 kunne ikke danne underafdeling, kunne ikke »åbne for laden«. Zünftens medlemmer forpligtede sig til at rejse på deres håndværk i 3 år. I den tid måtte de hverken se deres fødeby eller den by, hvori de var blevet optaget i zünften. De måtte ikke arbejde mere end 1 år i samme by, med mindre der var gået seks måneder, siden de havde været der sidst. Desuden skulle de altid gå med sort tøj, hvid skjorte uden flip og med et sort bånd fæstet i halslinningen i stedet for slips. Sort fodtøj, sort hat, enten rundpuldet og bredskygget, helst helt ud over skuldrene, eller uden for arbejde høj cylinderhat. Bukserne skulle helst være ganske smalle ved knæene og meget vide forneden, og i vesten skulle der være to rækker perlemorsknapper. Endelig måtte de fremmedskrevne ikke bære overskæg, men nok hageskæg.

Quint.

Hvor der var fremmedskrevne, havde de deres eget mødelokale, herberg, hvor tilrejsende skulle søge hen. Her kunne de hver aften træffe altgesellen, formanden, der modtog dem efter zünftens regler og drak dem til. Og i herberget holdt de hver lørdag møde, som altgesellen ledede, bistået af buchgesellen, der førte protokollen, og som var anklager, når en af de fremmedskrevne havde overtrådt zünftens regler. Ved disse møder optrådte også dosengesellen, et af de yngste medlemmer, der havde til opgave at byde snus rundt i en æske, der havde facon som en høvl.

Ville en fremmedskreven forlade byen, måtte han først stille hos altgesell og buchgesell med kvittering for, at kost og logi var betalt. Han fik så udleveret et trykt kort, som han skulle fremvise for altgesellen og buchgesellen i næste by, han fik arbejde i. Skyldte han for kost og logi, fik han en skreven seddel med til næste sted, hvorpå beløbet var anført, og man sørgede så for herfra, at han fik betalt sin gæld. Den ordning gjorde det let for de fremmedskrevne at få logi og arbejde overalt.

Her i Mannheim blev jeg da optaget i zünften efter en særlig ceremoni, der var hemmelig som alle zünftens skikke, og et silkebånd med mit navn blev ophængt i mødesalen ved siden af de andre medlemmers bånd.

Desværre er zünften nu forbi. Den blev forbudt af Hitler under sidste krig ligesom frimureriet, som den havde mange lighedspunkter med.

Jeg var meget tilfreds med mit arbejde i Mannheim; men kosten blev mig for mager. Om morgenen fik man en kop kaffe med 2 rundstykker uden smør. Til frokost købte man gerne en ræddike, en leverpølse eller blodpølse eller undertiden et stykke ost, som spistes til et stykke tørt brød med et glas øl til. Prisen var 10 pfennig for $\frac{1}{2}$ l. øl og 10 pfennig for ræddike, pølse eller ost. Om middagen gentog det sig, først om aftenen spiste man middag, som bestod af en ret varm mad. Det kunne være linser eller ærter med små stykker kød til og hertil brød og et glas øl. Prisen for middagen var 40 pfennig, for øllet 10. Jeg boede på herberget og betalte 20 pfennig pr. nat. Det var billigere, end jeg kunne bo noget sted ude i byen.

Efter en måneds ophold i Mannheim gik turen sydpå. Nu var jeg junggesell, så nu skulle jeg tilskænkes og føres ud af byen. Det skete på den måde, at 4—5 af kammeraterne mødte på herberget, den dag jeg rejste, med en halvflaske over skulderen med det røde bånd om, og så travede man ud af byen. Da vi stod på det sidste af Mannheims grund, kom flasken frem, og vi drak hinanden til. Nu var jeg fremmedskreven svend. Først nu begyndte rejsen, som jeg ikke måtte komme tilbage fra før efter 3 års forløb.

Turen gik over Karlsruhe ned gennem Baden til Svejts. Den første by, jeg kom til, var Basel. Her havde jeg en episode med politiet. Grunden

var, at jeg ikke havde noget hjemstedsbevis, men kun min danske vandrebog, som tyskerne havde været tilfreds med. Men her måtte jeg skrive hjem efter et hjemstedsbevis, og det tog 8 dage, før det kom frem, og i den tid måtte jeg hver aften melde mig til øvrigheden. Jeg havde straks fået arbejde i St. Gallen, og min arbejdsgiver her måtte også garantere overfor myndighederne, at jeg ikke rømte. Omsider fik jeg mine papirer, og myndighederne var tilfredse.

I St. Gallen boede og spiste jeg i arbejdernes bildungsverein (oplysningsforening). Vi fik der en efter forholdene god og nærende kost og del i et fællesværelse med gode senge. I St. Gallen tilbragte jeg min første juleaften i udlandet. Festen blev fejret på de fremmede tømrersvendenes herberg, og jeg fik her for første gang i lang tid flæskesteg med rødkål. Efter middagen udvekslede vi ganske små julegaver. Pengene var jo små. Tilrejsende fik i julen 3 dages frit ophold på tømrerherberget, og vi fastboende støttede dem, så godt vi kunne.

6

Da jeg var i St. Gallen, fik vi meddelelse fra Zürich om, at en fremmedskreven tømrer der, V. Pedersen fra Kgs. Lyngby, var afgået ved døden, og man bad os nu efter reglerne sende følge til hans bisættelse. Der blev udtaget 3—4 mand til at følge med altgesellen til Zürich, og som landsmand til den afdøde kom jeg blandt de udvalgte.

Vi rejste fra St. Gallen om aftenen, og næste morgen mødtes vi med kammeraterne fra Zürich på de fremmedskrevnes herberge der. Så vidt jeg husker, var vi i St. Gallen de eneste uden for Zürich, der på den tid havde laden åben i Svejts, ellers var der sikkert kommet repræsentanter også fra andre steder til begravelsen. Vi fik noget at drikke på herberget og også lidt at spise, og efter vi havde forfrisket os, ordnede vi vores tøj. Vi var naturligvis ved denne lejlighed ikklædt sort frakke, den sorte vest med perlemørsknapperne, de vide, sorte bukser, sorte sko eller — de af os der havde det — lange, sorte støvler uden på bukserne. Dertil hvid skjorte uden flip, men med vort sorte bånd i halslinningen. På hovedet havde vi enten høj cylinderhat eller den bredskyggede hat.

Fra herberget gik vi samlet til sygehusets kapel, hvor vores døde kammerat lå. Her stillede en æresvagt på 4 mand sig ved båren, mens præsten holdt en kort tale og kastede jord på kisten. Derefter tilhørte kisten de fremmedskrevne. Seks mand løftede den op og bar den ud til rustvognen, og så fulgte vi vor døde kammerat på hans sidste rejse fra kapellet til kirkegården. Forrest gik altgesellen fra Zürich side om side med altgesellen fra St. Gallen og de to buchgeseller. Derefter fulgte vi andre 4 og 4. Nogle med vinkel, passer, økse eller en anden af de ceremonisager, der betegner vort fag. På spidsen af redskaberne var stukket en citron med en pilekvist i. Andre havde et sort skærf over skulderen, og heri hav-

de de en citron fæstet. Da vi nåede kirkegården, sluttede vi kreds om gravstedet, medens 4 af vore kammerater sænkede kisten ned. Derefter sagde altgesellen nogle ord. Hvad han sagde, er jeg aldrig rigtig blevet klar over; men derefter trådte enhver af os frem, sagde et par ord og kastede vor citron ned i graven.

Så var begravelsen forbi, og vi gik i sluttet trop til fotografen og blev fotograferet til erindring om begivenheden og derfra til håndværks-salen for at drikke gravøl. Humøret var jo alle tider højt hos de fremmedskrevne, også til en begravelse, men ceremonierne skulle overholdes. På håndværkssalen blev lagt to, tre fade øl op, og der blev valgt en fassgesell, en fadsvend, der skulle forestå udskænkningen og sørge for, at vi alle sammen fik noget at drikke. Gravøllet fortsatte ud på natten, til herberget lukkede. Således blev en fremmed tømrersvend ført til sit sidste hvilested.

7

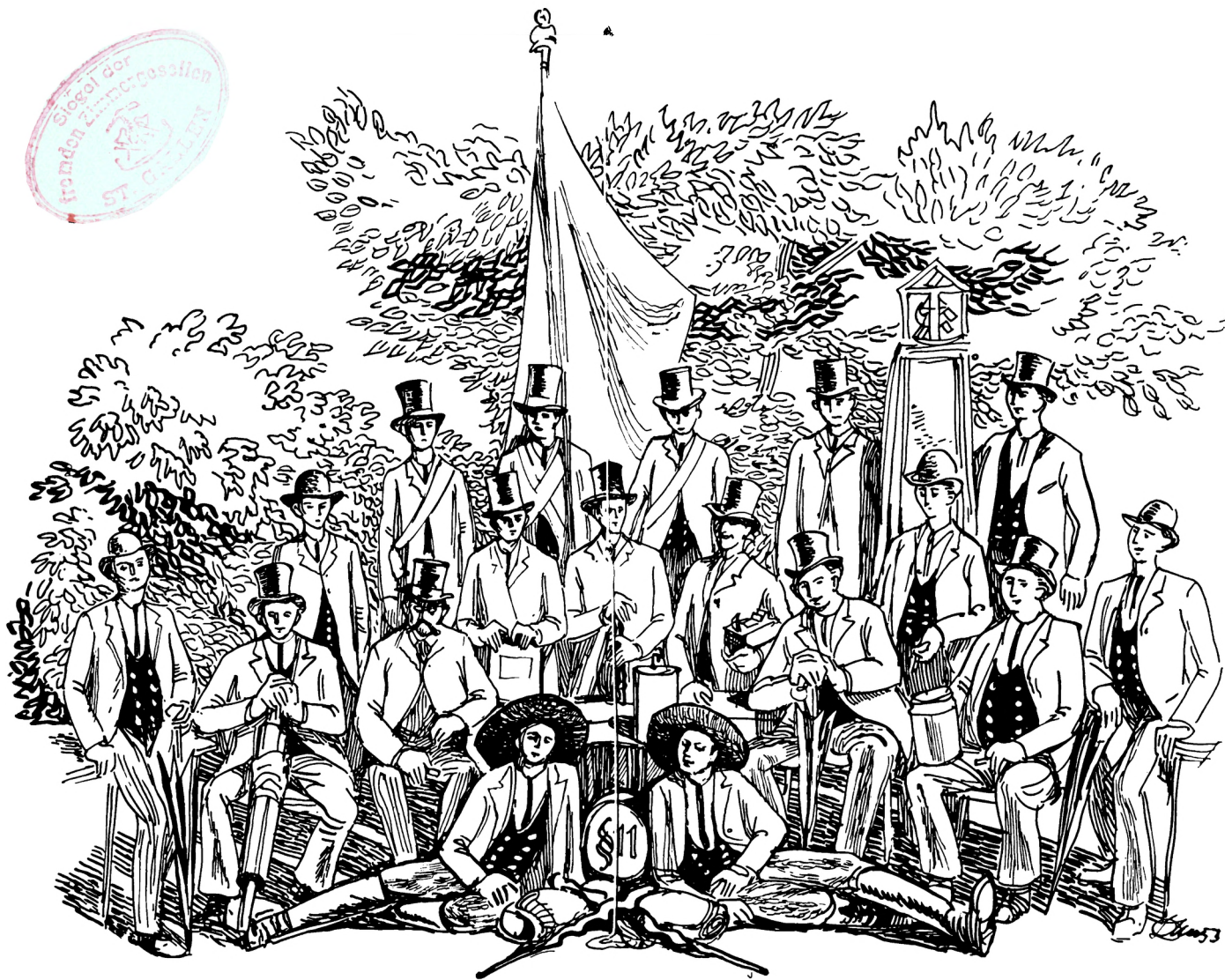
Ved nytårstid 1903 måtte jeg atter på valsen. Turen gik denne gang efter Winterthur til Zürich med en lille afstikker til Schaffhausen for at se det store Rhinfald og videre ned efter Alperne til, vi skulle jo derned og se dem, til Luzern, over Brunigpasset til Meiringen, langs Brienzer-søen til Interlaken og videre over Thun til Bern. Thunersøen og Brienzersøen lå der, ganske som var det forår, medens Alperne og især Jomfruen

knejste over os med deres kridhvide tinder. På hele turen opholdt jeg mig om aftenen på de såkaldte forplejningsherberger, hvor man fik varm aftensmad, en eller anden slags suppe med brød til, natlogi og morgenkaffe med brød mod at arbejde et par timer.

Fra Bern gik turen ind i det franske Svejts, ned omkring Genfersøen til Lausanne. Der var ikke så godt at være som i det tyske. Det franske er altid lidt mere stolt og lidt mere stor på det, og vi blev ikke så godt modtaget som i det tysktalende. Turen gik derfra tilbage over Biel, Solothurn og Basel til Zürich, hvor jeg fik arbejde i en by, der hedder Ebnat-Kappel, der ligger i meget smukke omgivelser med bjerge på alle sider. Senere kom jeg til selve Zürich, men da arbejdet her slap op, blev jeg enig med en tysk kammerat om at tage toget til Wien.

Her var jeg straks så heldig at få arbejde. Tiderne var ikke så gunstige, men vi tjente da til føden og klæderne. Da vinteren kom, standte alt arbejde, og efter at have set alle seværdigheder, Stefansdomen, kejserslottet og Prateren, gik jeg atter på valsen. Det var ikke med sorg, jeg forlod Wien; for de fleste af arbejderne der stammede fra Böhmen af, og det var ikke altid de bedste arbejdskammerater. Det havde de i alle tilfælde ikke ord for dengang. De var egentlig kun arbejdskvæg, der skulle drives frem.

Fra Wien gik det til Brünn, hvor vore papirer blev eftersat og fik stempel efter, at vi skulle over i Bayern. Vi måtte ikke være i Østrig mere.

Det overså vi imidlertid; for vi ville op gennem Böhmen til Sachsen. Det gjorde vi også, men vi måtte nu undgå gendarmer og betjente. Vi kom godt til Prag og blev indlogeret på kejserinde Elisabeths hospital, hvor vi fik 2 dages frit ophold, og hvor vi for første gang på turen fik varm mad, ellers måtte vi nøjes med tørt brød. Da vi havde set Prag, gik turen efter Sachsen til over Bodenbach til Dresden, videre til Leipzig, tilbage til Dresden og gennem det skønne sachsiske Svejts, med alle dets gamle borge frem til Berlin.

Juleaften 1904 kom jeg til Berlin, hvor jeg tilbragte julen sammen med gode kammerater på de fremmedskrevne tømreres herberg. Opholdet her i julen var gratis, hvad der var meget kærkomment; for turen herop havde været mager. Der var dengang hverken forplejningsstationer eller understøttelse på den rute.

Det bedste var dog, at jeg 3. juledag fik arbejde ved undergrundsbanen på Potsdammerplads. Den tid, jeg da havde i Berlin, står for mig som noget af det skønneste. Gode kammerater, gode arbejdsforhold og god løn. Jeg blev der i det samme firma et halvt års tid.

I Berlin holdt jeg som sagt også til med de fremmedskrevne, og jeg vil fortælle lidt mere om vore skikke. Et møde i zünften forløb således: Før mødets begyndelse åbnede altgesell og buchgesell i nærværelse af 7 medlemmer laden (skrinet med zünftens bøger og ceremonisager) og pengekasen. Altgesellen anmodede herpå buchgesellen om at opkalde alle de i herberget væren-

de medlemmer på håndværkssalen. Dette skete på den måde, at han bankede 3 gange i hvert bord og sagde: »Med gunst og tilladelse anmoder jeg samtlige selskaber om at begive sig til den ærbare håndværkssal alt efter den fremmede altgesells begæring og efter håndværkets skik og brug.« Dette gentog han med korte mellemrum 3 gange. Så skulle alle straks begive sig til håndværkssalen. Skete det ikke, kostede det en bøde og en kande forligsøl. Før man trådte ind i håndværkssalen, måtte man sin »kommode machen«, d. v. s. man skulle knappe de 3 nederste knapper i jakken og holde hatten for brystet. Derpå slog man 3 slag på døren og trådte ind med ordene: »Jeg tillader mig herved at indfinde mig på den ærbare håndværkssal alt efter den fremmede altgesells begæring og efter håndværks skik og brug.« Hvortil altgesellen svarede: »Jeg takker de ærbare selskaber, fordi de mødte på den ærbare håndværkssal efter min begæring og efter håndværks skik og brug.« På håndværkssalen kaldtes medlemmerne altid for selskaberne. Derefter spurgte altgesellen på samme omstændelige måde efter et fast ritual buchgesellen, om nogen havde overtrådt zünftens regler. Var det tilfældet, blev vedkommende kaldt frem for håndværksbordet og idømt en bøde på fra $\frac{1}{2}$ til 3 mark, og efter dommens vedtagelse gav den domte en kande øl, der blev drukket på forlig. Hermed var sagen ude af verden og alt i den bedste orden. Når buchgesellen ikke vidste mere at anklage nogen for, sagde altgesellen: »Hvis ikke no-

gen mere ved noget, da ved jeg noget. De ærbare selskaber bedes om at åbne kommoden (d. v. s. knappe jakken op og tage hatten på), men de sidste 7 bliver her.« Hvorefter de øvrige forlod håndværkssalen under sang. Derefter blev kassen kontrolleret og laden lukket under overværelse af de sidste syv, og dermed var den alvorlige del af mødet forbi.

De fremmedskrevne tømrere holdt møde hver lørdag aften, men inden for ordenen havde vi en lille klub, Der bomkantigen Pisspotschaft, der holdt møde hver onsdag aften med skæmt og spøg. Navnet kommer af, at vi ved disse sammenkomster drak øl af en og samme natpotte. Den var på kanten smurt med sennep, så der kun lige netop var plads til munden. Inden for den klub havde vi også en form for afstraffelse. Delinkventen blev lagt på en kantet rullestok oven på et bord og trukket frem og tilbage i arme og ben. Sommetider blev der lagt en kammerat oven på ham for at give bedre vægt. Alt fandt sted i bedste humør og i god kammeratskabsånd uden mishandlinger og overgreb.

Men så en dag kom min kammerat fra de første vandredage rejsende til Berlin, hvor han også fik arbejde, og det endte med, at vi sammen forlod Berlin og tog til Breslau. Her fik vi hurtigt godt arbejde, men vi var ikke helt tilfredse, skønt kosten også var god. For det meste fik vi gåsesteg til middag, for der var mange gæs i Schlesien, så det kostede kun 40 pf.. Schlesierne er et folkefærd for sig. De er ikke tyskere, og de

vil heller ikke gå for polakker, men jeg tror nu nærmest, de er det sidste. Min kammerat ville nu til Wien, men der havde jeg været, så jeg foreslog i stedet Budapest. Der var omtrent lige langt, og snart rullede vi med jernbanen over Odberg til Budapest.

8

I Budapest var vi kun en eller to dage, så fik vi arbejde på en tømmerplads, hvor formanden var Mecklenburger, og dermed var vore sprogvanskeligheder overstået. Men havde det ikke været sløjt før, så blev det det her i Budapest. Både føde og klæder kunne vi ikke tjene til, og da vi jo skulle have føden, så måtte vi undvære at købe nye klæder. Logi var det også galt med. Vi taler om bolignød herhjemme i dag, men det er dog intet imod, hvad der var dernede dengang. Vi boede hos et ægtepar og deres voksne datter. De havde en lejlighed, der bestod af eet værelse og et køkken så lille, at et menneske netop kunne stå derude og varme lidt mad. I stuen måtte vi således sove 5 voksne mennesker sammen. De 2 lå i sengen og de 3 på gulvet. Kosten var også ringe. Vi fik tørt brød til morgen, frokost og middag og om aftenen en varm ret, for det meste gullasch med paprika og hertil et glas vin eller øl. Begge dele var lige dyre, nemlig 20 krøjsler. For middagen måtte vi give 60 krøjsler, logiet kostede en krone pr. nat, og vor timeløn var kun 50 krøjsler.

I Budapest var jeg med til at åbne for laden eller åbne for bogen, som man siger i nogle byer. Vi var kommet 2 fremmede tømrere til Budapest, og det varede ikke længe, så kom der 2 til, og de sørgede for, at der kom endnu 3. Vi var så 7 mand, så mange som der skulle til, når man ville åbne for laden.

Først skulle vi nu have fat i laden fra sidst, der havde været fremmede tømrere i byen. Den fandtes ganske rigtigt på det herberge, som var blevet os opgivet. Men nøglen havde vi ikke. Den skulle vi have fra Bremen, hvortil den var blevet sendt, da laden var blevet lukket. Vi 7 skrev nu til Bremen og begærede den udleveret, da vi agtede at åbne for laden i Budapest, og vi fik den da også tilsendt, så vi efter en måneds forløb kunne åbne. Det skete på den måde, at vi alle 7 gik i procession ind i herberget for håndværksbordet. Den ældste af os åbnede så for laden, tog bogen, forligskande, og hvad der ellers hører til vore ceremonier, op og lagde på håndværksbordet. Altgesellen tog nu sin knippel og bad den næstældste, der mindst skulle have vandret i 2 år, om som buchgesell at tage bogen, og derefter valgtes den yngste til dosengesell.

De øvrige gik nu ud, mens bogen blev slået op, og så kom de ind, og alle blev indtegnet og erlagde gebyr. Derefter gik de atter ud, og altgesellen gav buchgesellen ordre til at gå ud alle steder, hvor fremmede tømrere fandtes og kalde dem til møde, og dette møde forløb ganske som et almindeligt møde hos de fremmedskrevne.

Vor formand var som sagt Mecklenburger, og han havde rejst mange år som fremmedskreven. Han havde været gennem Orienten til Jerusalem og tilbage igen, og han satte os fluer i hovedet. Så da arbejdet hen på vinteren slap op, besluttede vi, at vi lige så godt kunne tage sydpå som nordpå.

9

Sidst i november 1904 gik turen så ned gennem Balkan. Vi manglede her de tyske herberger og måtte indlogere os i landevejskroer, hvor vi sommetider måtte tage til takke med en stald eller et andet udhus. Men fremad gik det. Juleaften 1904 ankom vi til havnebyen Constanza ved Det sorte Hav. Vi mærkede ikke meget til julestemning, men vi fik skibslejlighed til Konstantinopel 1. juledag. Turen blev meget smuk. Den gik over Sortehavet til Varna i Bulgarien og derfra gennem Bosporusstrædet.

Desværre viste det sig ved ankomsten til Konstantinopel, at vore papirer ikke var i orden. Vi blev arresteret og under politibevogtning ført til den svenske konsul, som også varetog Danmarks interesser. Han forklarede os, at vores hjemstedsbeviser skulle have været stempet hos den tyrkiske konsul i Rumænien. Konsulen var imidlertid en flink mand. Han skaffede os et midlertidigt pas, et såkaldt deskret, så vi frit kunne opholde os i Konstantinopel og rejse gennem landet til Palæstina.

Vi blev nu et par dage i Konstantinopel og beså alle seværdigheder. Sproget kunne vi ikke, så vi måtte klare os med fingersprog, men så taler næsten alle jøder i Orienten tysk, og det hjalp os en hel del. Vi kom så langt, at vi havde fået arbejde i Konstantinopel, hvis vi havde ventet 14 dage på det, men det tillod vore økonomiske forhold os ikke. Vi fik skibslejlighed til Palæstina og sejlede over Marmarahavet og gennem Dardanellerne. Vi anløb Smyrna, Haifa, Beirut og Jaffa. Her blev vi sat i land med små både, da skibet ikke kunne gå ind, men måtte ligge ude på røden. Hele denne sejltur kostede os omkring 7 kr. i danske penge, men det var jo også på dæksplads og på egen kost. Om bord på skibet var der mange muhammedanske pilgrimme, der skulle til Mekka, så vi havde rig lejlighed til at lære de muhammedanske skikke at kende.

Fra Jaffa satte vi straks kursen mod Jerusalem, hvortil der var et par dages vandring. Vi overnattede undervejs i et kloster i byen Ramle med det berømte tårn, hvori 40 martyrer ligger begravet. Med godt humør fortsatte vi næste dag rejsen, og stor var glæden, da vi ved middagstid fik Jerusalems tårne i sigte, og med store forventninger gik vi samme eftermiddag gennem byens port. Vi opsøgte straks det tyske Johanniter Hospits, hvor vi fik 14 dages gratis ophold, noget Johanniterne ydede alle uformuende pilgrimme.

*

1833.

De 14 dage blev anvendt til at bese byen og alle dens minder. Jesu vej fra Gethsemane til Pontius Pilatus' hus og derfra ad via dolorosa til gravkirken, under hvis tag man finder Golgatha. Den hellige grav i Gethsemane have, der blev passet og vedligeholdt af munke, som også viste os det palmetræ, hvorunder Jesus blev pågrebet. Lidt fra haven løb Kedrons bæk, der på den tid var tørlagt, og på den anden side af bækken hævede Oliebjerget sig. Her er bygget en kirke på det sted, hvor himmelfarten fandt sted. I kirken vises endog en sten med et fodaftryk, der skal være fra himmelfarten. Vi tog turen til Det døde Hav, til Bethel og Emaus og til Bethlehem med den store fødselskirke med de mange små huse rundt om. Alt ser her ud som på Christi tid. I kirkens krypt, der var vidunderligt udsmykket med guld og al anden pragt, lå der en stor stjerne af det pure guld på det sted i gulvet, hvor Jesus blev født.

Lidt uden for Jerusalems bymur ligger der et bjerg, som mange mener, er det rigtige Golgatha. Det passede også godt nok med, hvad vi havde lært i skolen. Her ser man, hvor korset skal have stået, og man ser også, hvor bjerget spaltedes, da Jesus opgav ånden. Neden for bjerget er anlagt en lille have, og her vises de i bibelen omtalte grave. En halvfærdig grav menes at være Jesu grav. Vi skulle have tilladelse af et ældre ægtepar til at se haven, og da de gik rundt

med os, viste det sig, de var danske. De havde slået sig ned her som vogtere af den hellige grav; men senere vendte de dog tilbage til deres fødeegn i nærheden af Holsted eller Brørup.

Da vi nu var i Jerusalem og havde fået et pilgrimsbrev fra Johanniterne, talte vi om, at vi også skulle se at få et katolsk pilgrimsbrev. Vi talte om det med andre, der havde været der før os, og de fortalte os, hvordan vi skulle bære os ad med at komme ind i den katolske kirke og skrifte. Vi gik på, det kunne jo ikke gå værre end galt. Vi kom ind i kirken og fik fat i en præst, der kun kunne italiensk. Han tog os i skrifte og gav en skrifteseddel, som vi så kunne gå ind i det katolske institut og få ombyttet med et pilgrimsbrev. Det var måske nok ikke helt rigtigt af os, men vi havde ikke råd til at undvære den støtte, som et sådant brev kunne give os undervejs.

11

De 14 dage gik hurtigt, og vi måtte sige byen på de 5 høje farvel og gå turen tilbage til Jaffa. Her fik vi for ca. 5 kr. skibslejlighed til Port Said ved Suezkanalen. Derfra gik det til fods over Ismailia til Cairo, som vi var rundt og se, og bagefter var vi nede at se Sfinksen og de store pyramider. Da vi havde gået i Cairo et par dage, kom vi i tanker om, at vi hellere måtte gå op og hilse på den danske konsul, som da også gav os en billet til Alexandria. Konsulen i Alexandria skaffede

os igen billet til en græsk damper, der satte os over til Piræus. Turen tog 3 døgn, men da det var på egen kost, fik vi ikke meget at spise undervejs, og vi var godt trætte, da vi gik fra borde i Piræus.

Fra Piræus gik vi til Athen, hvor vi opsøgte den danske konsul, der ikke ville kendes ved os, og som heller ikke kunne dansk, men som tilkaldte to betjente. Det blev vor lykke; for da de hørte, vi var landsmænd af deres konge, fik vi lov at overnatte på politistationen, så længe vi var i Athen. Hver morgen fik vi udbetalt 1½ drachme, og for denne sum levede vi som små herremænd. Efter et par dages ophold ville vi videre, og nu forærede politiet os billetter til en båd, der gik gennem Korinthkanalen til Patros, og herfra fik vi siden lov at fortsætte med båden til øen Korfu, hvor vi opholdt os i 2 dage. Her var det ligeledes det græske politi, der hjalp os til en billet til Brindisi i Italien.

12

Ankommet til Brindisi var vi atter ved godt mod. Nu havde vi fast grund under fødderne, og vi vandrede nordpå efter Bari og Foggia. Den første dag, vi var i Italien, traf vi naturligvis en tysk bursche. Han gjorde os opmærksom på, at de betjente, der havde kasket og kokarde, skulle vi undgå, medens vi trygt kunne henvende os til de municipale med den trekantede hat. De ville kun vort vel. Og det passede. Kom vi til dem en

aftenstund, fik vi altid logi og en skilling med på vejen den næste dag. Og det pudsige var, at det, de var så begejstrede for, var, at vi selv kunne kvittere for pengene. De var ikke vant til, at almuemænd kunne skrive. Takket være de municipale var vi nogenlunde velbeslået med penge, da vi fra Foggia kom over Appeninerne til Rom.

I Rom opholdt vi os i 14 dage og beså alle byens seværdigheder. Derefter vandrede vi gennem den romerske kampagne til Neapel, hvor vi tilbragte 8 dage.

Undervejs kom vi til det store kloster Monte Cassino. Min kammerat og jeg gik derind. Vi var godt sultne dengang. Vi bankede på porten, og munkene lukkede op, men da de så os og forstod, hvad vi ville, blev porten straks lukket for os. Vi havde slet ikke nået at vise vore pilgrimsbreve, og dem tænkte vi da, de hellere måtte se, så vi fik dem frem og bankede på igen. Da de først havde fået set pilgrimsbrevene, blev døren slået op for os, vi blev budt velkomne og fik anvist en celle, hvor vi kunne vaske os. Der var også en seng, vi kunne sove i. Det var noget, der passede os, for under hele turen gennem Italien havde vi slet ikke været af tøjet. Men knapt var vi færdige med at vaske os, før vi blev budt op i en stor spisesal, så stor som en hel audienssal med lange spiseborde og store højryggede stole. Der blev vi to arme mennesker budt velkommen og anbragt ved et af de store borde, ganske alene. Bag ved vor stol stod en broder, som skulle sørge for, at vi fik det, vi kunne fortære. Såvidt jeg husker,

var der 3 retter kødmad, 1 omgang fisk, og så var der suppe. Vinen blev der ikke sparet på. Et sådant herremåltid havde vi ikke fået i lang tid. Vi måtte også indskrive vore navne i gæstebogen, hvor vi kun et par sider forud fandt kejser Wilhelms navn, og det var vi jo stolte af.

Fra Neapel rejste vi med skib til Genua og derfra igen til fods over Florenz, Bologna til Milano. Her i Norditalien var der ikke nær så behageligt som i syd. Understøttelse fra politiet kendtes ikke, når vi kom nord for Rom, og priserne på fødevarer var også meget større. I Syditalien kostede en liter vin 10 centimer, men nordpå 40. Maden i Italien bestod mest af makaroni med små fisk til eller af tørt hvede- eller majsbrød, som blev spist, medens det var varmt. Natlogi fandt vi i reglen i en lade eller en stald, så vi kom sjældent af tøjet. Fra Milano gik turen til Como og videre gennem St. Gotthard tunnelen til Zürich.

12 a

I Svejts fik vi straks arbejde, hvad der passede os godt, da vi ikke havde haft arbejde siden Budapest. Det gjaldt om at tjene til noget nyt tøj, især fodtøjet var jo godt medtaget.

Imidlertid må mine papirer ikke have passet de svejtsiske myndigheder, så efter et par måneders forløb måtte jeg atter tage ranslen på ryggen. Med jernbane rejste jeg til Metz i Lothringen. Ankommet til denne by, en af tyskernes

stærkeste fæstninger og derfor en ren og skær soldaterby, fik jeg arbejde ved et firma, som var hjemmehørende i Bochum. Jeg kom til at arbejde ved opførelsen af gruderværker rundt om i Frankrig, hvad der passede mig godt, da jeg så på en nem og billig måde fik set mig om i Frankrig. Det første sted, vi arbejdede, var i Villerupt ikke langt fra grænsen til Luxemburg, hvor jeg fik udstedt arbejdstilladelse til Frankrig. Derfra gik turen sydpå til en lille by nær Lyon, og fra Lyon gik rejsen igen nordpå til Dijon, Bar-le-Duc, Verdun og Bruay. Det sidste sted, vi arbejdede, var i St. Denis, 15 km. nord for Paris. Da jeg havde tjent godt, vi havde haft en arbejdsdag på ca. 12 timer, gjorde jeg et 14 dages ophold i Paris. Jeg rejste så tilbage til Metz, hvor jeg fik mine fagforeningspapirer og mit forhold til zünften i orden. Hele tiden medens jeg arbejdede i Frankrig, havde jeg stået tilknyttet dem.

Jeg var nu så småt begyndt at blive træt af rejselivet og tænkte på at rejse nordpå, først til Berlin for at tjene lidt penge og se gamle venner. Hertil ankom jeg i august 1905, og jeg fik straks arbejde hos min gamle mester. Her blev jeg til foråret 1906 og kom således til at tilbringe endnu en jul i Berlin.

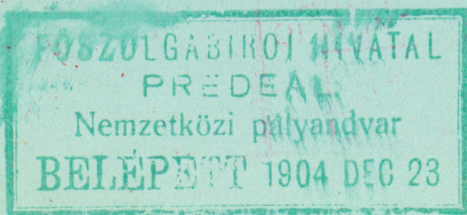
1. april 1906 gik turen så nordpå til København og videre hjem til Esbjerg, som jeg atter genså efter 4½ års fravær.

* * *

Vu au Consulat Royal
de Danemark à Zurich.

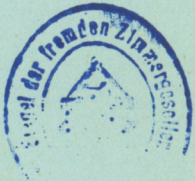
Bon pour la Suisse.

Zurich le

5,00

ARCHI ETONIO
DI MONTE ASSINO
FONDAZIONE

DIS-Danmark

1 1 1 8 8 5